

Wetenschap en religie,

KAN een steen tot leven komen? Alleen als er een mirakel gebeurt, zegt het gezond verstand, al gelooft juist een gezond verstand niet in mirakels. Het kan, want het is gebeurd, maar er zijn vijfhonderd miljoen jaar tijd voor nodig, leert de wetenschap, die ook niet in mirakels gelooft. De wonderen die de tijd in staat is te verrichten, laten zich op aarde uitgebreid zien. Hier ligt, op een bodem van rotsen, een laag water en lucht. In die grenslaag tussen de vaste, de vloeibare en de gasvormige materie, waarop de zon haar stralen laat vallen, ontstond het leven. Over de hele aarde bewegen zich nu dieren en richten planten zich op uit de grond. Aanvankelijk was het anders. Er bewoog niets. De wind deed het stof opwaaien en joeg de golven over de zee, maar verder niets. Wat is er gebeurd waardoor deze planeet tot leven kwam? Hoe konden aarde, water en lucht na verloop van tijd bossen, muggenzwermen, kreken en mensen voortbrengen?

Als het leven op aarde ontstaan is uit de aardkorst, zijn levende wezens getransformeerd gesteente. De verwantschap tussen het leven en het gesteente blijkt al uit de grondstoffen die ze delen. Planten, bacteriën en dieren zijn samengesteld uit dezelfde elementen als die waaruit de aardkorst is opgebouwd. De structuur van deze levende wezens is ingewikkelder dan die van een mineraal, maar de bestanddelen zijn dezelfde. Heel de aarde en alles wat leeft op aarde is opgebouwd uit dezelfde atomen, die overall dezelfde eigenschappen hebben. De wetten waaraan de materie gehoorzaamt, zijn dezelfde binnen en buiten een levend wezen. De eenheid van de natuur gaat niet verloren waar zij tot leven komt. Toch zijn de verschillen in vorm en gedrag opvallend. Een steen valt, een vogel vliegt. Maar om dat verschil uit te leggen is het niet nodig aan te nemen dat het leven aan de natuurwetten ontsnapt. De zwaartekracht trekt aan de vogel op dezelfde manier als aan de steen, maar de vogel beschikt in zijn lichaam over mechanismen waarmee hij zich, gedragen door de lucht, de hoogte in kan begeven. Geen enkele wet wordt geschonden; integendeel, de natuurwetten worden gebruikt om te vliegen. Een vogel is alleen maar een ingewikkeldere steen dan een gewone steen. Vandaar dat de aardkorst, met het geduld waarover de aarde beschikte, vogels kon voortbrengen. Te verklaren hoe dat in zijn werk ging, is een opgave voor de wetenschap. Een magische of bovennatuurlijke kracht die de materie tot leven wekt, wordt daarbij niet verondersteld. Net zo min als de wetenschap een regenboog verklaart door aan te nemen dat een goddelijke schepper een kleurenkrans op het hemelgewelf schilderde, neemt zij aan dat een goddelijke ingreep nodig was om uit chemische elementen een levend wezen samen te stellen. De wetenschap voert geen God in om het ontstaan van het leven te verklaren, en al evenmin om de oorsprong van het heelal uit te leggen. Fysica, die de wetten van de materie beschrijft, moet in staat zijn dat te doen, en indien niet, bekend de fysicus zijn onwetendheid. Een God gebruiken als verklarend principe is in strijd met de wetenschappelijke methode.

Maar God schiep hemel en aarde, leert het Bijbelse scheppingsverhaal. God maakte alle planten en dieren, hij schiep de vogels in de lucht, de vissen in de zee, de dieren op het land en de mensen. Dat is het geloof van de christen. Licht hierin het conflict tussen wetenschap en religie? Ik denk het niet. De beweringen van de wetenschap en de

De beweringen van de wetenschap en de godsdienst zijn niet zozeer in tegenspraak met elkaar, dan dat zij naast elkaar staan, ieder op zichzelf, zonder aanrakingpunten, zonder oog voor elkaar te hebben

godsdienst zijn hier niet zozeer in tegenspraak met elkaar, dan dat zij naast elkaar staan, ieder op zichzelf, zonder aanrakingpunten, zonder oog voor elkaar te hebben. Waar een religieuze tekst, zoals het scheppingsverhaal uit het boek Genesis, over spreekt, is niet wat de wetenschap verklaart als zij uitlegt hoe de dingen tot stand gekomen zijn. God die in Genesis de wereld schiep, is niet de God die in de wetenschappelijke theorieën ontbreekt. Het is een misverstand te denken dat de wetenschap het bestaan van God ontkent. Zij kan God niet ontkennen omdat zij er niet over kan spreken. 'God' is geen wetenschappelijk concept. Zou de wetenschap wel gewag maken van een God die aan de oorsprong ligt van het heelal, dan is deze God een fysische oorzaak, een kracht of een energie, maar niet de God van Genesis, niet de God over wie de religie spreekt.

De oorsprong van het bestaan van de wereld waar de wetenschap over spreekt, zou een 'god' zijn, geen 'God', wezenlijk niet anders dan de zon, de zee of een steen, waarin ook de oorsprong van het leven ligt.

God is anders. God is geen feit ter verklaring van andere feiten. Als het leven uit het gesteente is opgestaan, dan is God niet het gesteente, ook niet een kracht in het gesteente, maar eerder de oneindige ruimte daarbuiten waar het groeiende leven naar reikt. Maar ook dat niet. God is geen ruimte. Eerder is God als het licht waar alles wat leeft naar verlangt. Het licht dat energie schenkt, afstanden overbrugt en klaarheid brengt. Maar ook dat kan niet. God is geen licht. Eerder is God een stem die spreekt, een stem waar het leven naar luistert en op vertrouwt, een stem die zegt 'dat het goed is'.

WAAROVER spreken wetenschap en religie dan? Een eenvoudig antwoord zou kunnen zijn: de wetenschap spreekt over de wereld, de religie over God. Maar dat antwoord is vaag en misleidend. De wetenschap kan wijzen naar de verschijnselen die zij observeert en die samen 'de wereld' vormen, het voorwerp van haar onderzoek. Maar waarover spreekt iemand die over God spreekt? God gaat schuil achter een 'wolk van onwetendheid', zoals een middeleeuwse mysticus het uitdrukte. Alles wat wij zeggen over God, is God niet, benadrukte Meister Eckhart.

Wellicht spreekt de religie niet. Het woord spreken is zelf al misleidend als ermee bedoeld wordt het doen van uitspraken zoals de wetenschap haar uitspraken over de wereld doet. De astronoom die spreekt over de expansie van het heelal brengt onder woorden (of zet in formules) wat hij weet over de wereld. Zijn uitspraken zijn duidelijke beweringen. Spreken over God kan niet eenzelfde kennisgeving van feiten zijn. Het is waar dat religieuze autoriteiten soms duidelijk lijkende stellingen verkondigen, zoals er bestaat één God. Of ook: God is almachtig. Dit zijn klare uitspraken, vergelijkbaar met beweringen als: er draait één maan rond de aarde, of: het heelal is sferisch symmetrisch. Maar dezelfde gelovige die zegt dat er één God bestaat, kan ook beweren dat deze God uit drie personen bestaat, alledrie volledig 'God'. Een andere gelovige vereert in zijn tempels duizenden goden. Of geen enkele; de stilte volstaat. En de christen die beweert dat God almachtig is, beeldt zijn God af als een machteloze man die sterft aan het kruis.

Sprekt de religieuze mens zichzelf voortdurend tegen?